

ÜÇ KADIN ÜÇ HAYAT

Naz Yıllancıoğlu*

Özet: Toplumsal cinsiyetten kaynaklanan kadın sorunu diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de önemli bir sorundur.. Kadın erkek eşitsizliği ve kadına karşı şiddet olgusu günlük hayatta görölmektedir. Ayrıca sadece erkek kaynaklı değil, kadının kadına uyguladığı şiddet ile de sık sık karşı karşıya kalınmaktadır.

Toplumsal gerçekçi olan Orhan Kemal'in romanlarında bu meselelerin somutlaştırılmış biçimlerine rastlamaktayız. Romanlarında, kadın karakterlere uygulanan şiddetin kaynağı farklı olsa da bu karakterler için aynı mağduriyet söz konusudur.Murtaza romanında, fabrikada kızını tokatlayan ve ölümüne yol açan Murtaza; Hanımın Çiftliği romanında baba evinde fiziksel şiddet gören Güllü, evlendikten sonra sınıf atlayan ve isim değiştiren ama bu sefer de koca evinde psikolojik şiddet gören Serap; El Kızı romanında 1920'li yılların hukukçusu ile evli bir hanımefendi olmasına rağmen hem eşinden hem de kayınvalidesinden şiddet gören Nazan.. Tüm bu romanlarında yer ve zamanın değişmesine inat bazı sorunların değişmediğini gösteriyor, Orhan Kemal okurlarına. Nazan, Güllü, Murtaza'nın kızı, her biri farklı hayatlara doğmuş, farklı hayatlarda birbirinden habersiz yaşamış kadınlar..

Buradan hareketle çalışmamda Murtaza, El Kızı, Hanımın Çiftliği romanlarındaki kadın karakterleri temel alarak Türkiye'deki toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorununu ele almayı amaçladım.Çalışmamda toplumsal cinsiyet eşitsizliğini, roman incelemesi yoluyla açıklamaya çalışacağım. Bu üç romandaki kadın karakterlere uygulan şiddet, Türkiye'de kadına uygulanan şiddetin fotoğrafını çekmektedir.

Anahtar Sözcükler: Toplumsal Cinsiyet, Şiddet, Kadın Hakları, Toplumsal Cinsiyet Roller, Orhan Kemal Romanlarında Gerçekçilik.

---

*Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi

ÜÇ KADIN ÜÇ HAYAT

Orhan Kemal olayların fotoğrafını çok iyi çeken bir yazardır. Betimlemeleri ile durumları, roman ve öykülerinde gerçekçi bir şekilde yansıtmayı başarmıştır. Toplumun içinde yaptığı gözlemlerle okuyanlar için derin sosyolojik çıkarımlar sağlayan bir toplumsal gerçekçidir. Gelir adaletsizliği, işçi problemi, ayrımcılık, toplumsal cinsiyet problemi gibi pek çok sorunu Orhan Kemal'in eserlerinde görebiliriz. Bu çalışmada ise Orhan Kemal'in romanlarından hareketle toplumsal cinsiyet problemi konu edinilmiştir.

Toplumsal Cinsiyet Problemi; Murtaza, Hanımın Çiftliği (Vukuat Var-Hanımın Çiftliği) ve El Kızı romanları'nı ve onların temel kadın karakterlerini temel alınarak incelenmeye çalışılacaktır. Murtaza romanında Firdevs, El Kızı romanında Nazan, Hanımın Çiftliği romanında ise Serap nam-ı diğer Güllü farklı sosyo kültürel, ekonomik koşullarda yaşamaktadırlar. Firdevs 1940'lı yıllarda dokuma fabrikasında çalışan bir işçi, Nazan 1920'li yılların Türkiye'sinde avukat eşi bir hanımefendi(!), Güllü ise 1940'lı yıllarda bir dokuma işçisi, 50'li yıllara gelindiğinde Muzaffer Ağa'nın çiftliğinin hanımıdır. Üç karakterin yaşamlarında zaman ve mekan farkları vardır. Yani apayrı üç kadın vardır. Bu kadınların roman akışı çerçevesinde hikayeleri şöyledir:

Murtaza Romanında Firdevs'in Durumu

Murtaza romanında, Orhan Kemal Firdevs'in doğumunu şöyle anlatır: *"Evliliklerinin onuncu ayında genç kadın, mavi gözlü çıtıptı bir kızla, tek gözden ibaret yarı karanlık evi çocuk çığlıklarına boğdu. Boğdu ya, Murtaza pek de sevinmedi. O mübarek kanını kutsal vatan topraklarına dökmeğe aday bir oğlan beklemişti. "* (Kemal, 1980:22)

1928 yılında böyle bir ortama merhaba demiştir Firdevs. Firdevs, vazife için doğup vazife için öleceğini söyleyen, Kolağası Hasanbey'in yeğeni olan ve tıpkı onun gibi şahadet şerbetini içeceği günü bekleyen vazifesinin aslanı bekçi Murtaza'nın kızıdır.

Murtaza romanında sık sık duyduğumuz *"Yukarıda Allah, Ankara'da Devlet hem de Hükümet, burda da Murtaza var."* cümlesi Bekçi Murtaza'nın kişiliğini yeterince özetler aslında.

Murtazanın kızı, hayatının en üretken ve güzel denilebilecek yıllarında çırcır fabrikasında 12 saat çalışmaktadır, kardeşleri rahat rahat okuyabilsin diye. Ve yoğun çalışma saatlerinden dolayı uyuyakaldığı için babasının attığı dayak sonucunda hayatını kaybetmiştir.

Hanımın Çiftliği Romanında Güllü/Serap'ın Durumu

Hanımın Çiftliği üçlemesinin ilk romanı Vukuat Var'da Güllü, çok partili döneme geçiş arifesinde karın tokluğuna pamuk tarlalarına gidilen Adana'da aynı Firdevs gibi ağır koşullarda fabrikada çalışmakta ve çamurlu, karanlık, sıkışık evlerin olduğu işçi mahallesinde yaşamaktadır. Güllü, dört eşi ve çocuklarının sayısını bile bilmeyen Cemşir ile kocasının kendisi ile konuşmasını bile lütuf sanan bir annenin kızıdır. Bu ilk romanda Güllü'nün Fellah Kemal ile ilişkisini anlatır Orhan Kemal, kitabın sonunda Güllü'nün abisi Hamza, kardeşini Zaloğlu ile evlendirebilmek için Kemal'i öldürür. Güllü ise çiftliğe doğru yol alır. Serinin ikinci kitabı ise bu yoldan başlar. Güllü direnciyle atın yerine eşeği bağlamamış, Zaloğlu yerine toprak sahibi, çapkın Muzaffer Ağa ile evlenmiş, çiftliğin hanımı olmuştur.

El Kızı Romanında Nazan'ın Durumu

Nazan, 1920'li yılların avukatı Mazhar'ın eşi, kayınvalidesi Hacer'in elinde oyuncak olmuş bir gelin, her ne olursa olsun kaderim buymuş deyip pasif kalan, eşi tarafından aldatılıp İstanbul'a gönderilen , oğluna hasret yıllar geçiren ve bu sefilliklerle geçen yaşamın sahibidir. El Kızı romanın geçtiği yıllarda henüz medeni kanun kabul edilmediğinden romanda da yalnızca imam nikahı ile evliliklerin olduğu görülmektedir.

Bu hikayelerde yolculuk yapan kahramanları anlatırken ya babasını ya ağabeyini ya da eşini belirtmek zorunluluğu doğmaktadır. Çünkü kitaplardaki sosyal ortam onların özerk bireyler olduğunu kabul etmez. Kadınlar bakımından toplumda yer edinebilmek için ya birinin eşi olmak ya da anne olmak gerekliliği bulunmaktadır. Murtaza' "nın kızı", Muzaffer Ağa' "nın eşi", Mazhar' "ın eşi" şeklinde...

Hanımın Çiftliği romanında Yasin Ağa'nın Güllü'ye yönelik şöyle bir isyanı ile karşılaşırız: *"Dünya tersine mi dönmüştü? Adetler, usuller değişmiş miydi? Bir baba, kızını istediğine verir, yahut satardı. Evlat ne karışırdı böyle şeylere? Ah eski günler... Nerde şimdi eski devirlerin ağzı var dili yok kızları!"* (Kemal, 1981: 43) Vukuat var kitabında Güllü'nün anası Güllü'ye şöyle der: *" Erkek kadının küçük Tanrısı'dır kızım. "* (Kemal, 1976: 220)

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Bakımından Orhan Kemal Karakterleri ve Kadına Yönelik Şiddet

Karşımıza üç karakter çevresinde Toplumsal Cinsiyet eşitsizliği çıkıyor. Yukarıda ele alınan üç roman karakterinin hayatında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin açıkça ortaya çıktığı görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak, kadınla erkeğin sosyal ve kültürel açıdan tanımlanmasını, toplumların bu cinsi birbirinden ayırt etme biçimini, onlara verdiği toplumsal rolleri anlatmak için kullanılan bir kavramdır. Bu kavramın feminist çalışma yapanlar tarafından önemi, onun kadınlar ile erkekler arasındaki güç ilişkilerini anlamaya, eşitsizlikleri sorgulamaya yarayacak bir kavram olarak düşünülmesinden sonra artmıştır. (Ecevit ve Karkıner, 2011: 26)

Vukuat Var kitabında Orhan Kemal şu şekilde araya girip o dönemin betimlemesini yapar: “ *Erkeği çevresinde dolaşan kadına çoğu zaman Allah bile vızgelir. Ama kocası öldü mü, içini dimdik tutan direk yıkılır, tavan çöker. Artık ne yapılırsa ne edilse boştur. Zaten hemen hemen hiçbir şey yapılamaz. Kadın hızla elden ayaktan düşer ve bunun sonucu başlar kırışmağa.*” (Kemal, 1976: 37)

Toplumsal cinsiyet rolleri çoğu kez beraberinde şiddeti ortaya çıkarmaktadır. Şiddet deyince akla, ilk başta fiziksel şiddet gelir. Ama şiddet tanımı bundan çok daha geniştir. Bu kapsamı “Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda 20 Aralık 1993 tarihinde kabul edilen “ Kadınlarla Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge”de görmek mümkündür. Buna göre şiddet ister kamusal ister özel hayatta olsun bu tür eylemlerle tehdit edilme, zorlama veya özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acı verme sonucu doğuran veya bu sonucu doğurması muhtemel olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi anlamına gelmektedir.” (Ecevit ve Karkıner, 2011: 120)

Örneğin Vukuat Var kitabında, Güllü’nün maaşının bir kısmını babasına vermek zorunda olması ekonomik şiddete bir örnektir. El kızı romanında Nazan eşinden fiziksel şiddete uğramakta ayrıca İstanbul’a gittiğinde mahallenin kabadayılarında cinsel şiddet görmektedir. Yine Murtaza kitabında ise kızı Firdevs hem baskı altında özgürlüğünden yoksun bırakılmakta hem de babasından yediği tokatla fiziksel şiddet görmektedir.

Kadına yönelik şiddet, kadının davranışı ve bedeninin erkek tarafından kontrolü anlamına gelmektedir. (Ecevit ve Karkıner, 2011: 124)

Toplumda yaygın olan genel kaniya göre şiddete maruz kalan kadınlar düşük sosyo ekonomik, kültürel tabakaya mensup kadınlardır. Yine şiddet uygulayanlar ise eğitimi az işsiz ya da az gelirli kırsal kesimde yaşayan erkekler olarak tasavvur edilmektedir. Oysa eğitilmiş ve daha üst- sosyo kültürel özelliklere sahip kadınlar da şiddet görebilmekte özellikle belli bir eğitim düzeyinde olan erkeklerle eşit olması gerektiğini düşünen kadınlar kendilerine

yapılan muamelelere boyun eğmediği zaman ve hakkını aramaya kalkıştığında şiddet görebilmektedir. (Mutlu ve Atay, 2006:1)

Yine romanlardaki kadın karakterlerden hareket etmek gerekirse Güllü karakteri baba evinde işçiyken de sonrasında Serap Hanım olduğunda da şiddet görmektedir. Yaşam standartları böylesine değişirken, değişen sadece şiddetin türü olmuştur. Murtaza'nın kızı ekonomik olarak düşük gelirli bir ailede yaşamakta ve psikolojik ve fiziksel şiddetin mağduru olmaktadır. Nazan ise yüksek tahsilli bir avukatın eşi olmasına rağmen sonucun değişmediği görülmektedir. Bu örneklerden de görüldüğü üzere şiddeti genel kabullerle açıklamak mümkün olmamaktadır.

Örneğin ülkemizde yaşanan gerçek bir olayı ele aldığımızda; Geçtiğimiz günlerde bir kadın milletvekili meclise eşinden gördüğü fiziksel şiddetin izlerini taşır halde gelmiştir. Bir toplumda böylesine üst makamda bir kadının bile şiddet görebilmesi, şiddetin zaman, mekan, kişiden bağımsız olduğunu göstermektedir.

Ayrıca gerçek hayatın bir yansıması olarak ataerkil toplum yapısının hakim olduğu bu romanlarda sadece erkekten kadına değil aynı zamanda kadından kadına yönelik şiddet de görülmektedir. Çingene Neriman'ın Nazan'a hapisnede uyguladığı fiziksel ve cinsel şiddet ile Nazan'ın kayınvalidesi Hacer'den gördüğü aşağılama şeklindeki psikolojik şiddet bunlara örnek olarak verilebilir.

Ayrıca farklı zamanların kadınları olan bu üç karakterde de ev içi şiddete ve bunu kabulleşlerine rastlamaktayız. Bu aslında bir tür öğrenilmiş çaresizliktir. Öğrenilmiş çaresizlik, şiddete uğrayan kadının kendini çaresiz hissetmesiyle ilgili olup, şiddete uğradığını reddetme, kendini suçlama gibi değişik şekillerde ortaya çıkmakta ve şiddete uğramaktan kaçma yolunu bulamayacağı inancına dayanmaktadır.(McCue. 2008:19)

El Kızı Romanında Mazhar'ın eşi Nazan'ın ve Murtaza romanında Murtaza'nın kızı Firdevs'in gördükleri her şiddeti neredeyse içselleştirdikleri söylenebilir. Nazan bir konuşmasında kaderim buymuş diyerek ifade ediyor çaresizliğini. (Kemal,2012:131) Hanımın Çiftliği'ndeki Güllü karakterinde ise durum biraz daha farklıdır:

Güllü, romanın başlarında düşüncelerini şöyle aktarır annesine: “ *Sinemaya da giderim, tiyatroya da. Bana hiç kimse karışamaz. Çalışıyorum. Alnımın terini yiyorum der. Erkek olmak ne iyi değil mi? Başkalarının namusu onlardan sorulur. Kimse karışamaz.*” (Kemal,1976:25,28)

Güllü'nün Vukuat Var romanında abisine, babasına ve hatta böylesine adaletsiz toplum yapısına sık sık karşı çıktığını görmekteyiz; fakat sevgilisi Fellah Kemal'in ölümüyle onda da bir kabulleniş görülmektedir. Annesi daha fazla dayak yemesin diye baba evinden gidiyor.

Sonuç

Toplumsal cinsiyetin getirdiği eşitsizlik toplumun her kesiminde görülmekte ve en çok kadınlar mağdur olmaktadır. Orhan Kemal'in eserlerinde kadın sorunları ve kadının toplumdaki yeri çok iyi vurgulanmaktadır. Böylece, toplumcu gerçekçi tarzıyla Orhan Kemal üstüne düşeni yani farkındalık yaratmayı başarmıştır. Sonrasında, herkes bu eşitsizlikle mücadele etmek için çalışmalıdır. Hukuk alanında kanunlar bu şekilde revize edilmelidir. İzlenen politikalar toplumsal cinsiyet rollerini geliştirici bir şekilde olmalıdır.

Hayatın içinde çoğu zaman; yazılı olmayan, yazılı olana baskın geliyor. Şüphesiz kadınların hayatları, yazılı kanunlardan çok yazılı olmayanlarla yönetiliyor, kontrol ediliyor. Kafalarımızı ve yüreklerimizi değiştirmedikçe, cinsiyetçilik ve buna bağlı olarak şiddetin devam etmesi kaçınılmaz.(Sancar,2013:22)

Nazan, Güllü, Murtaza'nın kızı, her biri farklı hayatlara doğmuş, farklı hayatlarda birbirinden habersiz yaşamış kadınlar.. Yaşadıkları zaman ve mekan farklıdır. Toplumun ataerkil yapısı onları toplumsal cinsiyetten kaynaklanan problemlerle karşılaştırmıştır.

Üç kadın

Üç hayat..

Aslında tek hayat !

KAYNAKÇA

Ecevit, Yıldız ve Karkıner, Nadide. (2011) Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

Ecevit, Yıldız ve Karkıner, Nadide. (2011) Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

Kemal, Orhan. (2012). El Kızı. İstanbul: Everest Yayınları.

Kemal, Orhan. (1981). Hanımın Çiftliği. İstanbul: Tekin Yayınevi.

Kemal, Orhan. (1980). Murtaza. İstanbul: Cem Yayınevi.

Kemal, Orhan. (1976). Vukuat Var. İstanbul: Tekin Yayınevi.

McCue, M. L. (2008). Domestic Violence. A Reference Handbook: California.

Mutlu, Funda ve Atay, Mahmut . (2006) Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi: Fırat Üniversitesi.

Sancar, Türkan Yalçın. (2013) Türk Ceza Hukukunda Kadın. Ankara: Seçkin Yayınları.